

wschodzie i zachodzie Polski w sposób nieunikniony wymaga tego typu dyskusji. Powinna ona skutkować wypracowaniem rzetelnych narzędzi, które umożliwiłyby badaczom zestawienie obu typów pograniczy RP. W odniesieniu zaś do kwestii cywilizacji, zaprezentowanej przez Zdzisława Zagórskiego, A. Sadowski zasugerował także, aby pamiętać o tym właśnie rodzaju podziałów w przyszłych debatach dotyczących pograniczy.

W dyskusji panelowej, która odbyła się na zakończenie konferencji, najbardziej interesujące były niepewności oraz prognozy związane z przyszłością. Na przykład M.T. Vogt postawił ważne pytanie o to, jak będzie wyglądała współpraca na pograniczu polsko-niemieckim za kilka lat, gdy wsparcie finansowe ze środków europejskich zostanie znacząco zredukowane. Zwrócił on także uwagę na fakt, że Europa nie zaistniała jeszcze na poziomie prawnym, co stanowi przeszkodę dla niektórych przedsięwzięć transgranicznych, które regulowane są zgodnie z odmiennymi systemami prawnymi obu państw. Nowe obszary problemowe pojawiają się, na przykład wtedy, gdy Niemcy uchylą ograniczenia dotyczące ich rynku pracy (2011), na co zwrócił uwagę Andrzej Sakson. Dość nowa sytuacja pojawi się, gdy pozycje ekonomiczne Polski i Niemiec w większym stopniu się do siebie upodobnią. Z pewnością upłynie trochę czasu, nim to nastąpi, jednak już dziś można pytać, czy pogranicze to stanie się wówczas miejscem równowagi, w którym żaden z partnerów nie będzie miał poczucia niższości. Jednocześnie łatwo jest przewidzieć typ działalności obecny wówczas na pograniczach wschodnich.

Podsumowując, należy podkreślić, że wprawdzie wiele referatów dotyczyło pytań, które były dotychczas niejednokrotnie przedmiotem dyskusji, ale konferencja wykazała, że ich żywotność oraz popularność nie słabną.

Marcin Dębicki

Kulturowe czynniki zmiany społecznej — zbuntowana generacja

W dniach 22–23 czerwca 2010 roku w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego odbyła się konferencja poświęcona kulturowym czynnikom zmiany społecznej, przygotowana w Zakładzie Socjologii Nauki, Wiedzy i Kultury. Założono, że będzie to ogólnopolskie wydarzenie, ale uczestniczyło w nim także dwóch gości z USA w charakterze prelegentów. Organizatorzy uczynili punktem wyjścia obecną dynamikę systemów społeczno-kulturowych. Zmiana to niszczycielska siła. Niszczy utarte tory działań i myślenia o świecie. Tradycja staje naprzeciw nowości, przekształcenia w obrębie instytucji są faktem, tak jak doświadczanie różnorodności sposobów życia i zróżnicowania systemów aksjonormatywnych oraz związanych z tym konfliktów społecznych. Zatem procesy kulturowe zmieniają oblicze świata, współcześnie charakteryzują się też niespotykaną dotąd dynamiką.

Konferencja stawiała sobie za zadanie zarówno opis zmian, jak i zrelacjonowanie ich kulturowych czynników/uwarunkowań oraz konsekwencji. Założono, że stanie się okazją do prezentacji możliwych sposobów ujęcia tytułowego tematu, do krytycznego namysłu nad kategoriami opisu i interpretacji zmian społecznych, do zadania pytania o to, jakie socjologiczne kategorie są uznawane za szczególnie przydatne do uchwycenia kulturowych czynników przemian w społeczeństwie.

Profesor Danuta Zalewska, pomysłodawczyni spotkania, przywitała uczestników konferencji w imieniu organizatorów. W krótkim wprowadzeniu nawiązała do przyjętych przesłanek, problematyki i celu, jaki przyświecał obradom.

Pierwszą sesję poprowadziła dr Agata Krasowska-Marut. Jako pierwsza też zabrała głos. W jej wystąpieniu zatytułowanym *Kultura jako czynnik zmiany społecznej* zostały poruszone kwestie relacji kultury i struktury. Celem wystąpienia było ukazanie kulturowych czynników zmiany społecznej, przez które Autorka rozumie specyficzne relacje między kulturą a społeczeństwem, a które wyłaniają się dzięki analizom zastosowania przez socjologów kategorii kultury, na przykład w Raporcie Polska 2030, czy w wyniku Kongresu Kultury Polskiej, ale także w wybranych ujęciach teoretycznych.

Następnie swój referat przedstawili prof. Danuta Zalewska i Bartłomiej Kuśnierz. Był on zatytułowany *Zbuntowana generacja*. Nawiązywał do buntu młodzieży jako istotnego czynnika zmiany społecznej. Przedstawiono w nim analizę specyfiki buntu w różnych warunkach społeczno-kulturowych, czego wyrazem jest kontrkultura lat sześćdziesiątych czy pokolenie wyżu demograficznego lat siedemdziesiątych. Autorzy przeanalizowali problemy funkcjonowania gęstych grup rówieśniczych i pokolenia lat sześćdziesiątych na rynku pracy, a także podjęli próbę odpowiedzi na pytanie, jak może wyglądać bunt generacji w XXI wieku.

Trzecie w kolejności wystąpienie *Body piercing jako element tożsamości* przygotowała Lisa Romanienko. Podjęła w nim zagadnienie związków między modyfikacjami ciała a tożsamością. Autorki nie interesowały wszystkie możliwe przekształcenia cielesności. Swoją uwagę poświęciła zabiegom przekłuwania. Według niej *body piercing* jest elementem tożsamości części dzisiejszej młodzieży. Jest wyrazem buntu. Na pytania, czyjego, kiedy i w jaki sposób manifestującego się buntu, starała się odpowiedzieć na podstawie własnych wieloletnich badań prowadzonych w Nowym Orleanie, Nowym Jorku, Wrocławiu i Szczecinie.

Ostatnim prelegentem pierwszego dnia był Marcin Płoski, który kulturowe czynniki zmiany społecznej w kontekście procesów globalizacji przedstawił w wystąpieniu pt. *Superspołeczeństwo i jego megakorporacje*. Autor, uznając Stany Zjednoczone za superspołeczeństwo, a Unię Europejską za stające się superspołeczeństwo, pytał o status państw narodowych i rolę korporacji międzynarodowych w kształtowaniu ładu społecznego. W zależności od statusu danego państwa rodzi się, jego zdaniem, podział na centrum, peryferie i półperyferie, który zdaniem Marcina Płoskiego wiąże się z możliwością dostępu do dóbr kulturowych. Symbolem podziału jest rola języka angielskiego na arenie międzynarodowej.

Sesję drugą następnego dnia obrad poprowadziła dr Ewa Banaszak. Prowadząca spotkanie jako pierwsza przedstawiła *Kilka uwag o tożsamości zbiorowej*. W pierwszym momencie propozycja zajęcia się tożsamością, i to zbiorową, na konferencji poświęconej kulturowym czynnikom zmiany społecznej mogła wydawać się nieco zaskakująca, ale to właśnie zmiany społeczno-kulturowe wprowadziły do socjologii i zintensyfikowały zainteresowanie tożsamością. Autorka starała się odpowiedzieć na pytania, czy kategoria tożsamości oferuje jedną z możliwości zajęcia się zmianą społeczną i udziałem czynników kulturowych; czy pojęcie tożsamości pozwala analizować dynamikę współczesnych społeczeństw, przejawy buntu, kontestacji, kwestionowania przypisanych powinności, konfliktu społecznego, powstawanie i propagowanie nowych stylów życia czy orientacji politycznych.

Z kolei wystąpienie dra Roberta Florkowskiego z obszaru socjologii ciała pt. *Naturyzm czy naturyzmy? Kierunki ewolucji ruchu naturystycznego w Polsce okresu transformacji* dotyczyło zjawisk, jakie można było zaobserwować w obrębie polskiego ruchu naturystycznego w latach osiemdziesiątych XX wieku. Po latach elitarności, ekskluzywności, kameralności, praktykowanie zbiorowej nagości stało się zjawiskiem masowym zarówno w skali praktyk cielesnych, jak i w wymiarze recepcji społecznej, a zaistniałe zmiany doprowadziły do powstania kilku frakcji o sporej aksjonormatywnej różnorodności.

Szerokie ujęcie kontekstu zmiany społeczno-kulturowej zaprezentowane zostało w wystąpieniu dra Igora Pietraszewskiego pt. *Przebieg zmiany społeczno-kulturowej na przykładzie jazzu w Polsce*, a które dotyczyło instytucjonalizacji muzyki jazzowej w naszym kraju. Autor z jednej strony krytycznie podszedł do mitu jazzu jako sztuki funkcjonującej w opozycji wobec oficjalnej polityki kulturalnej państwa przed 1989 rokiem, z drugiej zaś zaprezentował polityczne znaczenie muzyki jazzowej w Polsce jako sposobu przemycania zakazanych treści.

Czwarte w tym dniu wystąpienie profesora Jana Kubika *Kulturowe czynniki zmiany społecznej. Wprowadzenie do antropologii polityki* dotyczyło możliwości zastosowania perspektywy antropologicznej w analizach politologicznych. Autor, analizując badania nad tożsamością zbiorową, na przykładzie postkomunizmu, ukazał koncepcję kontekstowego holizmu. Kontekstowy holizm polega na zastosowaniu analitycznego wyodrębniania (*analytical compartmental*) istniejących już modeli, na przykład modeli człowieka jako *homo economicus*, *homo sovieticus* itp., oraz na wykazywaniu ograniczeń owych modeli poprzez zastosowanie myślenia systemowego M. Polanyiego. Przez pryzmat kontekstowego holizmu analiza zmiany społecznej to proces holistyczny, który można zobrazować przez następujące dychotomie: (1) podmiotowość (*agency*)–struktura, która implikuje pytanie o to, gdzie jest ulokowana sprawczość; (2) prezentyzm–historyzm: postulat wyzbycia się prezentyzmu jako cechy analiz politologicznych, stawiających sobie za cel tworzenie instytucji, które ulecą świat; (3) pozytywizm–konstruktywizm: zwrócenie uwagi na społeczne konstruowanie rzeczywistości społecznej; (4) formalne–nieformalne: postulat, by zwrócić w badaniach uwagę na mechanizmy nieformalne oraz zauważyć fakt ząębienia się mechanizmów formalnych i nieformalnych. Koncepcja kontekstowego holizmu zawiera zdaniem autora postulat krytycznego przyjrzenia się podstawowym zagadnieniom formułowanym na początku procesu badawczego przez politologów.

Z kolei Monika Niesłuchowska ujęła zmianę społeczno-kulturową przez pryzmat kategorii pokolenia. Wystąpienie pt. *Kategoria pokolenia w teoriach socjologicznych* to próba uporządkowania sposobów definiowania pokolenia w wybranych teoriach.

Zmiana społeczna ulokowana w obszarze celowych działań wynikających z projektów edukacji integracyjnej była przedmiotem wystąpienia profesor Danuty Zalewskiej pt. *Sztuka jako pole rozwoju społecznego osób z zaburzeniami psychicznymi. Zastosowanie teorii Pierre'a Bourdieu do wyjaśniania procesów wspierania rozwoju społecznego osób z zaburzeniami psychicznymi w procesach terapii przez sztukę*. Autorka krytycznie przygląda się możliwości włączania społecznego osób chorych psychicznie wskutek terapii poprzez sztukę. Była to też ostatnia wypowiedź w trakcie wrocławskiego spotkania socjologów poszukujących rozmaitych narzędzi i perspektyw badania zmian społeczno-kulturowych.

Ewa Banaszak, Agata Krasowska-Marut